

d90), a fajlagos felület (BET), kémiai szennyezők, illetve a belőlük készített próbatestek kerámiai sűrűség értékeit.

A szemcseméret változását a feldolgozás során a 6. ábra alapján követhetjük nyomon, ahol egymás mellett ábrázoltuk a kiindulási kalcinált timföld, az első lépcsőben őrölt és a második lépcsőben osz-

tályozott termék szemcsegörbéjét. A végtermék reaktív timföld szemcseeloszlását a 7. ábrán külön is bemutatjuk.

5. Összegzés

A MAL Zrt. a nem kohászati timföld piaci jelenlétének erősítése érdekében folya-

matosan bővíti termékpalettáját. A speciális kalcinált és őrölt timföldek után, önálló technológiai fejlesztéssel, elkezdtük a reaktív timföld őrlemények gyártását. A reaktív timföld magas minőséget képviselő bizalmi termék, amellyel cégünk jelentősen erősítheti pozícióját a nem kohászati timföldek piacán.

HARRACH WALTER

Sárguló iratok között lapozgatva

A magyar kádkőgyártás tárgyilagos értékelése 1965-ben*

Korund- és kádkőgyártásunk mozgalmas történelme során ebben a témában sok értékelés, szakcikk, bírálat készült. Voltak köztük érdekesek, célzatosan jó- vagy rosszindulatúak, de voltak tévesek is. Az alábbi sorok bizonyítják, hogy voltak nagyon tárgyilagos észrevételek is.

1965. április 2-i keltezéssel a Nehézipari Minisztériumban Szepesváry Iván s.k. aláírással előterjesztés készült a „Tárcaközi Bizottsághoz”, melynek tárgya „A KGST tagállamok ömlesztett korund kádkő ellátásának Magyarországra történő profilozása” volt. A három melléklettel kiegészített, hat gépelt oldal terjedelmű jelentéshez a mellékleteket Dobos György vezérigazgató és Jeszenszky István vezérigazgató-helyettes aláírásával a Színesfémipari Főosztályon állították össze, ezek egyike az Országos Tervhivatalban 1963. május 11-én tartott értekezlet emlékeztetője volt. Ennek tárgya a 10 mikron alatti üvegszál és ebből készített termékek profiljának a CsSzSzk (Csehszlovák Szocialista Köztársaság) és az MNK (Magyar Népköztársaság) közötti, a KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa) keretében történő rendezése, s ehhez kapcsolódva hazánkban a „Corvisit” márkanév alatti kádkövek gyártókapacitásának fejlesztése volt.

Az értekezletet Vályi Péter, OT elnökének első helyettese vezette, azon minden érdekelt főhatóságot magas rangú vezetők képviselték. A gyártóművet az értekezletre nem hívták meg.

„(...) Jelen voltak:

Lőrincz Imre Miniszterhelyettes	Nehézipari Minisztérium
Szokup Lajos	Építésügyi Minisztérium
Vad János	Nehézipari Minisztérium
Muraközi Ernő	Nehézipari Minisztérium
Timár Vilmos	Nehézipari Minisztérium
Russay István	Külker. Minisztérium
Pál Gyula	Építésügyi Minisztérium
Nógrádi László	OT Építésügyi Főoszt.
Molnár László	OT Beruházási Főoszt.
Bognár Jánosné	OT Nehézipari Főoszt.

dr. Hercog György
dr. Boglán Béla
Monda János
Mester Lajos

OT Külkeresk. Főoszt.
OT Távlati Főoszt.
OT Anyaggazdálk. Főoszt.
OT Építési Főoszt.(...)”

„(...) Szokup elvtárs által előadott tájékoztató alapján az értekezleten résztvevők egyetértettek azzal, hogy a MNK és a CsSzSzk kétoldalú tárgyalásokon tisztázza a kooperáció lehetőségét. A tárgyalásra érkező CsSzSzk küldöttség partnereként az ÉM úgy állítsa össze, (a tárgyaló küldöttséget, Szerk.) hogy abban az ÉM-en kívül résztvegyenek:

a NIM részéről:	Vajda János Muraközi Ernő
a KGM részéről	Russay István
az OT részéről	Bognár Jánosné és Mester Lajos elvtársak is.(...)”

„(...) A kádkőgyártó kapacitás bővítését, függetlenül a tárgyalások kimenetelétől, azonnal meg lehet kezdeni. Budapest, 1963. május 13.(...)” [1]

A felterjesztés megállapítása szerint „(...) A tűzfolyósan öntött kádköveket fejlődés és összetétel szerint a következő csoportokba lehet osztani:

- 1.) Mullit kövek (Corhart)
- 2.) Mullit kövek csekély zirkonoxid tartalommal (ZED kövek, Magmalox, zirkonmullit kövek)
- 3.) Zirkon-korundkövek (ZAC, Bakor, Ziralit)
- 4.) Korundkövek (Monofrax H, M, Korvisit)
- 5.) Króm és magnéziumoxid tartalmú kövek

A szocialista tábor országaiban a következő típusú köveket gyártják:

- 1.) A Szovjetunió zirkonoxid tartalmú Bakor köveket gyárt, erősen szorgalmazzák a ZAC minőségű kövek gyártástechnológiájának kidolgozását.

* Az idézetekben változatlanul, a helyesírási szabályok időközben bekövetkezett változástól függetlenül meghagytuk az eredeti szöveget (Szerző).

[1] A MAT Exportgazdaságossági számítás kiértékelő táblája 1964. június 22.

- 2.) CsSzSZK: nem régen létesített zirkontartalmú kövek gyártására üzemelt.
- 3.) Magyarország: alfakorund alapú korvisit köveket gyárt (gyártó vállalatok: Mosonmagyaróvári Timföld- és Műkorundgyár és a Sajószentpéteri Üveggyár). (...)”

„(...) a hazai gyártás igen gazdaságos, az exportgazdaságossági mutató az 1963 évi adatok szerint Ft/\$ = 15,5 (...)”

Az 1962 és 1963-ra történt számítás fő adatai a következők:
„(...)

Sor-szám	Megnevezés	M. egys.	Érték			
			1962		1963	
1.	Gyártmány utókalkulált önköltsége	Ft	6822		6971	
2.	± akkumuláció	Ft	897		677	
3.	Ipari bttó önköltség (1+2)	Ft	5925		6294	
			Demokr.	Tőkés	Demokr.	Tőkés
4.	Csomagolási költség	Ft	-	-	-	-
5.	Ft-bn kifiz. fuvarkölt.	Ft	112	76	125	126
6.	Népgazd. bttó reálkölt.(3+4+5)	Ft	6037	6001	6419	6420
7/a.	Importanyagok	Ft	1642	1642	1548	1548
7/b.	Csom. importtartalma	Ft	3	3	3	3
8.	Népgazd. nettó reálönkölt (6-7/a,b)	Ft	4392	4356	48968	4869
9.	Gyártm. exportára határparitásban	\$/t	330,45	387,25	334,35	338,14
10/a.	Le: Importanyagok deviza értéke	\$/t	34,54	34,54	23,89	23,89
10/b.	Le: Csomagolás importanyagának értéke	\$/t	0,33	0,33	0,33	0,33
11.	Devizanyereség (9-10)	\$/t	295,58	352,41	310,13	313,92
12.	Exportgazdasági mutató	Ft/\$	14,9	12,4	15,7	15,5

Budapest, 1964. június 22.

Dobos György s.k.
vezérigazgató

Jeszenszky István s.k.
vezérigazgató h. (...)” [1]

Magyarország korvisit kádkő exportja 1957 és 1964 között a következőképpen alakult:

Év	Szocialista orsz.-ba, t	Fejlett tőkés orsz.-ba, t	Egyéb* orsz.-ba, t	Összes korvisit export, t	Export a Motimból, t	Export Sajószentpéterről, t
1957	272	6	22	300	-	300
1958	56	9	50	619	264	355
1959	488	24	1	513	507	6
1960	1281	16	14	1311	800	511
1961	1422	48,3	47	1517,3	1187	330,3
1962	1357	35	342	1734	1406	328
1963	1748	161,2	109	2018	2018	-
1964	2278	43	28	2349	2349	-

* Argentína, Libanon, Egyiptom, India, Kuba, Görögország

„(...) A táblázatból levonható következtetések:

1./ Exportunk a szocialista országokba töretlenül felfelé ível, ami azzal magyarázható, hogy ezen országok – ugyanúgy, mint mi – igyekeznek tőkés fizetési mérlegüket azáltal tehermentesíteni, hogy importjaikat szocialista országokból fokozzák. De az is tény, hogy egyes országok, mint pl. Románia, kedvezőtlen tapasztalatok alapján beszüntette a korvisit importot.

2./ A fejlett tőkés országokban a korvisit kádkő nem tudott tért hódítani, ennek oka egyrészt az üvegipari vállalatok és a tűzállóanyag-gyártó vállalatok tőkés érdekeltségei, másrészt a korvisit minősége összetételéből kifolyólag kedvezőtlenebb tulajdonságú, mint a Nyugateurópában elterjedt Corhart ZAC minőségű kádkő.(...)”

„(...) A Tűzálló Szekció magyar részlegének vezetője Matyus Béla elvtárs (Magnezitipari Művek) 1963. február 16.-án közölte a NIM Iparpolitikai Főosztályával, hogy a szekció 1962-ben foglalkozott egyes tűzállóanyagipari termékek szakosításának lehetőségével. Az előzetes javaslat szerint az olvasztott korund (korvisit) kövek gyártását Magyarországra tervezték profilizálni, az olvasztott korund-zirkon típusú termékeket (Corhart ZAC, Badelleit) a Szovjetunióra.(...)”

„(...) A fentemlített profilizációs javaslat végrehajtása nem történt meg, erre bizonyították, hogy a CsSzSZK saját kádkő gyártási kapacitást épített ki és ezt be is jelentette. (...)”

1963. május 1-jén Vályi Péter vezetésével értekezlet volt a magyar-csehszlovák üvegszál-korvisit együttműködés beindítása érdekében. Majd májusban Budapesten, decemberben Prágában volt kétoldalú együttműködési tárgyalás. Budapesten a cseh fél a következő igényt jelentette be:

Év	1965	1970	1975	1980
Korvisit minőség, t/év	1500	1500	1500	1900
Corhart ZAC minőség, t/év	1500	1700	1700	2200
Összesen, t/év	3000	3200	3200	4100

Ez az igény a decemberi, prágai tárgyaláson a következő adatsorra módosult:

Év	1965	1970	1975	1980
Korvisit minőség, t/év	500	850	850	1000
Corhart ZAC minőség, t/év	500	850	850	1000
Összesen, t/év	1000	1700	1700	2000

„(...) A cseh fél az igénybejelentés magyarozatául bejelentette: A magyar fél évek óta nem tudta a CsSzSZK mennyiségi igényeit kielégíteni. Ezért kénytelen volt saját gyártási kapacitást létesíteni, főleg zirkon tartalmú anyagok gyártására. (...)”

Amíg tehát a Magyaróvári Műkorundgyárban a gazdasági vezető nehezítette a zirkontartalmú kádkő gyártásának bevezetését, az NDK-ban bevezették az SG (schmelzgeossen), Csehszlovákiában a KLB (Korund Lesni Brána) elnevezésű korund-zirkon alapú kötítüstök gyártását.

„(...) a MNK és CsSzSZK tervehivatalainak elnökei (Prága 1965, február 9.-én) által aláírt, az 1966-1970 árucseretárgalom megállapodás jegyzőkönyve szerint a két fél a következő megállapodást kötötte korvisit kádkövek szállítására vonatkozóan:

Termék/ év	1966	1967	1968	1969	1970
Korvisit kádkő, t/év	500	800	800	500	800

(...)”

A Tárcaközi Bizottságnak címzett tanulmány szerkesztője az alábbi – nagyon logikus – következtetéseket vonta le:

- „(...)”
- Az ömlesztett, üvegipari célokat szolgáló kádkövek gyártásának profilozása a KGST tagállamaiban nincs elrendezve.
 - A MNK nem tudja kihasználni az export lehetőségeket, bár a kádkő export a külkereskedelemnek egyik leggazdaságosabb tevékenysége.
 - A CsSzSzk 1963 májusában bejelentett ömlesztett kádkő igényeit egynegyedére csökkentette anélkül, hogy felhasználása csökkenne, annak kielégítése érdekében jelentős gyártási kapacitást létesített. (...)”
- „(...) 1964. október 7.-én LNK és MNK tervhivatalainak elnökei jegyzőkönyvben rögzítették az 1966-1970 árucserre forgalomra vonatkozó megállapodásokat. A jegyzőkönyvben a LNK következő korvisit igényt jelentette be:

Termék/ év	1966	1967	1968	1969	1970
Korvisit kádkő, t/év	1000	1500	2000	3000	4000

A magyar fél a bejelentett igények kielégítését nem vállalta, és az igényelt mennyiséggel szemben 380 to/év korvisit kádkő szállítást helyezte kilátásba. (...)”

A lengyel fél kérésére „(...) a magyar fél bejelentette, lehetőséget lát 1966-tól kezdve növelni a korvisit téglá szállításokat 1000 tonnával, cserében anódmassza szállításokat kér a lengyel féltől. (...)”

„(...) a LNK állandó vevője lenne a magyar korvisit kádkőnek, de természetesen értelemszerűen, ha nem vállaljuk csak egy töredékét az igényeinek, akkor előfordulhat ugyanaz az eset mint a CsSzSzk-nál, hogy esetleg az igényeik kielégítése érdekében saját kapacitást létesít, vagy olyan országhoz fordul, amely a teljes igényét ki tudja elégíteni. (...)”

„(...) A MNK és a SzU közötti tárgyalások anyagából, amelyet az OT. Külkereskedelmi Főosztály 1965. január 9.-én készített, a magyar fél 1966-1970 évekre 326 t kádkövet ajánlott fel exportra. A tárgyalásokon a mennyiségek egyeztetésénél az ajánlott 326 tonnát a magyar fél 900 tonnára emelte. Megállapodás szerinti export számok évenkénti bontása a következő:

Termék/ év	1966	1967	1968	1969	1970
Korvisit kádkő, t/év	1000	900	900	900	900

Az említett néhány példából látható, hogy az illetékes magyar hatóságok nem törekednek az érdekelt szocialista országok ömlesztett kádkő igényeit kielégíteni, annak ellenére, hogy a külkereskedelem szerint is a kádkő a leggazdaságosabb cikkek közé tartozik. Nehezíti a helyzetet, hogy az OT a kádkő fejlesztését a korundszemcse termeléstől teszi függővé.

[2] Szepesváry Iván: Előterjesztés a Tárcaközi Bizottsághoz. T: A KGST tagállamok ömlesztett korund kádkő ellátásának Magyarországra történő profilozása. 1965. ápr. 2.

Ezzel a kereskedelempolitikával várható, hogy az érdekelt országok, akik idáig jelentős mennyiségű kádkövet vásároltak Magyarországról, más országokból fogják szükségletüket beszerezni, vagy saját gyártásra rendezkednek be, mint pl. a CsSzSzk. Ennek eredményeképpen veszélyeztetjük kádkő exportunkat, ami évi 1 millió \$ értéket képvisel. (...)”

A kétoldali árucserre forgalom egyeztetési tárgyalások jegyzőkönyvei szerint az egyes országok (korvisit) igénye 1966-1970 között a következő. Az egyéb országok igényeit statisztika alapján becsülték meg.

Az országban rendelkezésre álló kapacitások:

Ország		1966	1967	1968	1969	1970
Sz.U.t	t/év	1000	900	900	-	-
Bulgár N.K.	t/év	100	100	100	900	900
CsSzSzk	t/év	500	800	800	500	800
LNK.	t/év	1000	1500	2000	3000	4000
Szoc.orsz.össz.	t/év	2600	3300	3800	4400	5700
Egyéb országok	t/év	300	300	300	300	300
Mindösszesen	t/év	2900	3600	4100	4700	6000

1./ A Sajószentpéteri Üvegyár évi termelése 800 tonna, ebből a mennyiségből a hazai igényeket elégítik ki. Exportra max. 100-150 tonnával lehet számolni.

2./ Magyaróvár mintegy 2500 tonna gyártási kapacitással rendelkezik, ez a kapacitás a szemcseigényektől függően csökkenhet. (...)”

Ha figyelembe vesszük az üvegipar által felhasznált alfakorund alapu és zirkonkorund arányt, akkor az előző táblázatban leírt számok még nagyobbak., Abból a megfontolásból, hogy Magyarország komplett üvegolvasztó kemencebélést gyárthatson, célszerű lenne sürgősen berendezkedni zirkontartalmú kövek gyártására is.

Összefoglalás

A szocialista országokban eladott korvisit kádkő mennyiség 1957-1964 években töretlen emelkedést mutat. Ugyanakkor a kapitalista országokban a korvisit kádkő nem tudott tért hódítani. A jelenlegi kapacitásunk alapján megállapítható, hogy az érdekelt KGST tagállamok korvisit kádkő igényeket 1966-1970 évek között Magyarország nem tudja kielégíteni 1966-tól.

Az igények kielégítése érdekében szükséges, hogy Magyarország megfelelő gyártási kapacitást létesítsen és biztosítani kell a többtermeléshez szükséges timföldet. Annak érdekében, hogy üvegipari olvasztókemencék komplett bélést gyárthassuk, be kell rendezkedni a korundzirkon tartalmú kövek gyártására.

A KGST érdekelt tagállamainak kádkő igények biztosítása érdekében szükséges a profilozási kérdést lerendezni, ennek érdekében a NIM megfelelő szinten meg kell keresse a KGST Vaskohászati Állandó Bizottságot (Dr. Horgos Gyula miniszter elvtárs, vagy Kocsis József miniszterhelyettes elvtárs) és kérni kell az ömlesztett korund és egyéb ötvözött üvegipari és acélipari kádkövek Magyarországra történő profilozását.

A kádkőgyártás kapacitás növelése gyakorlatilag tőkés fizetési mérleg javítást eredményez, mert ha a kádkövet baráti vi-

szonylatban is adjuk el, az tőkés valutát eredményez, vagy helyette olyan baráti import anyagokat vásárolhatunk, melyeket jelenleg is tőkés rubelben számolunk el.

Budapest, 1965. április 2.

Szepesváry Iván s.k.

főosztályvezető (...)” [2]

Muraközi Ernő, a NIM Kereskedelmi főosztályának vezetője 1964-ben kritikus szövegezésű feljegyzésben írta meg véleményét.

A levél objektív és nagyon találó megállapításai ellenére sok év múlva sem állapítható meg, hogy célja a kádkőgyártásra való figyelemfelhívás, vagy a gyártási profilnak az alumíniumipartól való elvétele volt-e?

A levél a Tárcaközi Bizottsághoz írt feljegyzéssel hasonló gondolatfelvetés miatt megérdemli a kihagyás nélküli idézést.

„(...) Feljegyzés

dr. Lőrinc Imre miniszterhelyettes elvtárnak

Tárgy: Kádkőgyártás átprofilozása

A Nehézipari Gazdaságossági Szakbizottság vezetőjeként kénytelen voltam ismételt megállapítani, hogy az alumíniumiparon belül a kádkőgyártásra, népgazdasági jelentőségéhez viszonyítva, túl kevés erő jut a nagy volumenű bauxit-timföld-alumínium termelési vertikum mellett. Ezért népgazdasági érdekből célszerűbb volna a cikk termelését olyan iparágak átadni, amelynél amúgy is sok cikk együttese alkotja a teljes termelést és az ipar vezetői kénytelenek mindegyik jó gazdaságosságú termék fejlesztésével egyaránt foglalkozni, mert csak így tudják termelési, export és önköltségi tervüket teljesíteni.

Ilyen lehetne tárcánkon belül pl. a szervetlen vegyipar, amelynek karbidgyártási technológiája némileg hasonlít is a kádkőgyártási technológiához. A timföldet ugyanúgy átvehetné, ahogy jelenleg is átveszi az alumíniumsulfát gyártásához.

Ha azonban tárcánk presztizsérdekei fölé helyezzük a népgazdasági érdeket, akkor vagy az ÉM üvegiparának, vagy a KGM tűzállóanyagiparának kellene átadni a kádkőgyártást és a műkorundgyártást, ahova profil szerint jobban is illik, s ahol saját érdek is a fejlesztés (A KGST-ben is az üvegipari és a tűzállóanyagipari munkacsoport foglalkozik vele.)

Lényeg: szűnjék meg az az állapot, hogy míg más iparoknál (pl. gyógyszeripar) kénytelenek vagyunk igen rossz gazdaságossági termékeket is exportálni, fizetési mérlegeink egyensúlyban tartása érdekében, addig az alumíniumiparban ez az igen jó gazdaságosságú és más iparok termékeihez viszonyítva komoly volumenű termék nem kap kellő szellemi és beruházási kapacitást a fejlesztéshez, sőt minőségileg visszafejlődik.

Minden más iparág igen fontosnak tartaná a jó, tőkés szonylatban is 12-14 Ft-os gazdaságosságú termék fejlesztését. Az elprofilozás az alumíniumipart tehermentesítené és lehetővé tenné, hogy még az eddiginél is jobban koncentrálja erejét a bauxit-timföld-alumínium vonalra.

Példaképpen mellékelem a legutóbbi cseh-magyar kádkő-üvegszál együttműködési tárgyalás jegyzőkönyvének kivonatát, melyből látszik, hogy a csehszlovák fél is helyesen ismerte fel: nem bízhat a magyar kádkő-fejlesztésben s ezért kiépíti a saját kapacitásait. (A jegyzőkönyv egyúttal egyik bizonyítéka annak, hogy újból lekéstünk egy lehetőségről.)

Kérem miniszterhelyettes elvtársat, tegye lehetővé fentiek megbeszélését.

Budapest, 1964. június 8.

Muraközi Ernő sk.

Főosztályvezető helyettes [3]

Az idézett anyagokat közel félszáz év távlatából értékelve megállapítható, hogy Szepesváry Iván előterjesztése és Muraközi Ernő feljegyzése a kádkőgyártás témakörében a legkonkrétabb és legőszintébb hivatalos megnyilatkozások 1958 és 1973 között.

Kár, hogy a magas szintű állami vezetők által jegyzett anyagok megállapításai ellenére ugyanezen vezetők nem tudtak érdemben intézkedni a kapacitásbővítéshez szükséges feltételek (beruházási fedezet) megteremtésére, és az üzemre hárult a feladat, hogy rendkívül szűk mozgásterének határai között próbáljon maximális eredményt kiizzadni. A korund-zirkon tartalmú kövek gyártásának bevezetését, az üzem belső gazdasági vezetése és a külkereskedelem vonakodó magatartása ellenére, csak műszaki fejlesztésnek álcázott pénzügyi keret biztosításával lehetett megvalósítani.

A lépés a következő volt: az intézkedések elmaradása miatt „(...) 1964-ben a Fémkut programba veszi a ZrO₂ tartalmú kövek témáját. Érdekes módon a külkereskedelem még 1965-ben is negatív álláspontot foglal el.(...)”

Mivel a Motim főkönyvelőjének számviteli gondolkodásmódjából eredő aggódása nem tette lehetővé kísérleti zirkosít kövek gyártását, amíg nincs megrendelés, a külkereskedelem pedig nem tudott rendelni, amíg nincs legyártott kísérleti kő, a kérdést a MAT főosztályvezetője, (korábban a Motim főmérnöke) Berger János oldotta meg: a Fémkut munkájához biztosított összeg volt a kezdeti lépés.

„(...) Igazgató elvtárs tájékoztatására közöljük, hogy a Magyaróvári Timföld- és Műkorundgyár 1964 évi műszaki fejlesztési alapját 300 eFt-al felemeljük. A vállalat rendelkezésére bocsátott 300 eFt-ot a kísérleti kádkövek gyártása címszó alatt kérjük szerepeltetni a vállalat műszaki fejlesztési terveiben. (...)”

Ez az üzemi kísérlet folytatása volt néhány, már korábban, „illegálisan” elvégzett üzemi olvasztásnak.

Az eredmény meggyőzte a hozzáértőket, és biztosította a korvisitnél keresettebb és jobb kádkőtípus gyártásának és az ezt követő sikeres exportjának a megindítását. Ebben a Motim műszaki dolgozói említésre méltó eredményeket értek el.

Azóta a zirkosít kádkő kitűnően szerepel a világpiacon.

[3] *Muraközi Ernő*: Feljegyzés Lőrinc Imre miniszterhelyettes elvtársnak. Kereskedelmi főosztály 91/111/964